Серія: Педагогіка і психологія

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ВИПУСК 35 • 2011

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Серія: Педагогіка і психологія

№ 35 • 2011 р.

УДК 371+15
ББК 74. 00+88. 40+88. 840
Н 34

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського.
Серія: Педагогіка і психологія
№ 35 • 2011 р.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського від 30 листопада 2011 р. (протокол №5)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

В.І. Шахов – *доктор педагогічних наук, професор (головний редактор)*
М.І. Сметанський – *доктор педагогічних наук, професор (заст. головного редактора)*
Г.С. Тарасенко *доктор педагогічних наук, професор*
Н.Г. Ничкало – *доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України*
О.В. Сухомлинська – *доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України*
Г.О. Балл – *доктор психологічних наук, професор*
Б.А. Брилін – *доктор педагогічних наук, професор*
Р.С. Гуревич – *доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України*
М.В. Савчин – *доктор психологічних наук, професор*
В.М. Галузяк – *кандидат психологічних наук, доцент*
М.І. Томчук – *доктор психологічних наук, професор*
О.В. Шестопалюк – *доктор педагогічних наук, професор*

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук праць. – Випуск 35 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. – 419 с.

Редактори: **М.О. Давидюк**
Комп'ютерний набір і верстка: **Н.Р. Опушко**

© Автори статей, 201

ЗМІСТ

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

Wojciech Gulin. DIAGNOZA PEDAGOGICZNA W KONTEKŚCIE METOD PSYCHOLOGICZNYCH 7
Гриченко Т.Д. ГЕРМЕНЕВТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ГЛИБИННОГО РОЗУМІННЯ ТВОРУ МИСТЕЦТВА: ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ 12
Іщицька Н.С. ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПОНЯТЬ "САМООСВІТА" ТА "САМОВИХОВАННЯ" 16
Коник О.Г. ОСНОВНІ ФОРМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В СЕРЕДНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ 20
Подолянчук С.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ І НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ 24
Прищак М.Д. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПОШУК ПАРАДИГМИ 30
Самойлов А.М. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ 33
Сутула В.О., Булгаков О.І. ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ В ОБЩЕСТВЕ ПОТРЕБНОСТИ В ЗДОРОВОМ ФИЗИЧЕСКИ АКТИВНОМ ОБРАЗЕ ЖИЗНИ 37
Фурса О.О. ПРОБЛЕМА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ 41
Холковська І.Л. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ 48
Шахіна І.Ю. СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 52

ДИДАКТИКА

Асадчих О.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ СХІДНОМОВНОГО ЛЕКСИЧНОГО МАТЕРІАЛУ 56
Бондаренко Ю.І. ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ У ШКОЛІ 60
Волошина О.В. ОСОБЛИВОСТІ КОНТЕКСТНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 65
Воробйова Т.В. ВАРІАТИВНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 68
Гусак Л.Є. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСОЦІАТИВНОГО ЗАСВОЄННЯ АНГЛОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ 72
Кадемія М.Ю., Кобися А.П. ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЕБ-ПОРТФОЛІО 77
Козир М.В. МОВЛЕННЄВА АКТИВНІСТЬ ЯК ПЕРШООСНОВА ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ДОВОДИТИ В УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ ЗНЗ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ 83
Лазарєв М.І, Шматков Д.І. ВИЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ ПОДАННЯ ЗНАНЬ ПРЕДМЕТНОЇ ГАЛУЗІ ДИСЦИПЛІНИ «НЕРУЙНІВНИЙ КОНТРОЛЬ» 89
Смовженко Л.Г. ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ГРУПОВОГО ПОЛІЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ (НА ОСНОВІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ) 95
Теплова О.Ю. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСВОЄННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ У ПОЧАТКОВІЙ МУЗИЧНІЙ ШКОЛІ 97
Швець Н.А. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 102

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Акімова О.В., Сапогов В.А. ПРОВІДНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ 105
Бучківська Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОРЕГІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА 109
Гудзевич Л.С. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО ПРОСТОРУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ 113

- заохочувати їхню активність, самостійність, розширювати можливості навчання, самоосвіти;
- розвивати навички рефлексивної та оціночної (самооцінки) діяльності тих, хто навчається;
- формувати уміння вчитися – ставити мету, планувати й організовувати власну навчальну діяльність;
- закладати додаткові можливості з метою успішної соціалізації.

Література

1. Англо-український словник ABB YY Lingvo X3.exe.
2. National Learning Intrastructure Intiative. NLII, 2004. – http://www.educause.edu?Electronic Portfolios/2600. ePortfolio Portal, 2004. – http: //www.deskootenavs.ca / Wilton / eportfolies / whatitis.php The E-learning Framework, 2004. – http://www.cetis.ac.uk:8080.
3. Кадемія М. Ю. Інноваційні технології навчання: словник-глосарій : навчальний посібник для студентів, викладачів навчальних закладів / М. Ю. Кадемія, Т. В. Ткаченко, Л. С. Євсюкова. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. – 196 с.

УДК 371.334

МОВЛЕННЄВА АКТИВНІСТЬ ЯК ПЕРШООСНОВА ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ДОВОДИТИ В УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ ЗНЗ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ

М.В.Козир

Анотація. *У статті автор пропонує розглянути теоретичні аспекти процесу спілкування і мовленнєвої активності як першооснови формування вмінь доводити.*

Ключові слова: *мова, мовлення, спілкування, форми спілкування, мовленнєва активність, комунікація, комунікативні вміння, вміння доводити.*

Аннотация. *В данной статье раскрываются теоретические аспекты процесса общения и речевой активности как основы формирования умения убеждать.*

Ключевые слова: *язык, речь, общение, формы общения, речевая активность, коммуникация, коммуникативные умения, умения убеждать.*

Summary*. The article describes the theoretical aspects of communication and speech activity as a basis for creation the ability to convince.*

Key words: *language, speech, communication, types of communication, speech activity, communication skills, the ability to convince.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної школи характеризується посиленням уваги до мовної освіти, потребою формування особистості, яка відзначалася б свідомим ставленням до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах володіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях, індивідуальною манерою спілкування.

Теоретичні основи формування в учнів основної школи умінь доводити в процесі застосування групи дискусійних методів ґрунтуються на здобутках сучасної науки, насамперед лінгвістики, лінгводидактики, психології, психолінгвістики, соціолінгвістики, комунікативної лінгвістики та ін.

Аналіз наукових досліджень з даної проблеми. Проблемі розвитку мовлення у навчально-виховному процесі надавали великого значення Я.Коменський, В.Сухомлинський, К.Ушинський. Означеній проблемі приділяли увагу у своїх працях Л.Айдарова, М.Вашуленко, Л.Варзацька, Н.Голуб, О.Горошкіна, С.Караман, Н.Дика, Т.Донченко, І.Зязюн, В.Каліш, В.Мельничайко, М.Пентилюк, Г.Сагач, Л.Скуратівський, М.Стельмахович, О.Хорошківська, Г.Шелехова та ін. У їхніх працях наголошується на необхідності формування в школярів культури спілкування як складової успішного мовлення, містяться цінні методичні рекомендації.

Дослідження П.Гальперіна, Л.Виготського, М.Жинкіна, О.Лурія, А.Маркової та ін. присвячено висвітленню психологічного аспекту розвитку мовлення. У працях Б.Баєва, І.Зимньої, О.О.Леонтьєва, І.Синиці та ін. розкриваються психофізіологічні механізми породження мовлення.

Мета дослідження полягає у створенні науково обґрунтованої та експериментально перевіреної методики формування в учнів основної школи вмінь доводити у процесі застосування групи

© М.В.Козир

дискусійних методів на уроках української мови.

Реалізація поставленої мети передбачає ряд **завдань:**

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в лінгвістичній, психологолінгвістичній, педагогічній, методичній літературі та практиці навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах;

- виявити психологічні передумови, які формують в учнів основної школи вміння доводити у процесі застосування групи дискусійних методів;

- з'ясувати педагогічні умови формування в учнів основної школи вмінь доводити у процесі застосування групи дискусійних методів;

- дібрати оптимальні методи, форми й засоби, що забезпечать формування в учнів основної школи вмінь доводити, розвиток дискусійних умінь як компонента інтерактивної компетентності учнів основної школи;

- з'ясувати специфіку етапів формування в учнів основної школи вмінь доводити, запропонувати раціональний шлях подолання методичної проблеми.

Мовленнєва діяльність і взагалі спілкування як діяльність, є таким видом діяльності як і продуктивна та пізнавальна діяльність, вона має в психологічному аспекті таку саму принципову організацію. Мовленнєва діяльність може трактуватися не тільки в плані психології спілкування, а й як соціальна взаємодія і як спеціалізоване застосування мови для спілкування (діяльність професійного лектора, оратора, драматичного актора, естрадного співака тощо).

Розглядаючи спілкування як процес обміну інформацією, що подається у вигляді усних чи письмових текстів мовою, якою володіють співрозмовники, і здійснюється у мовленнєвих актах, різних за формою (діалог, полілог, монолог), зауважимо, що неодмінними учасниками спілкування є мовець і слухач, реальний чи уявний [10;7].

У сучасній лінгводидактиці чітко розмежовуються базові поняття: «мова – система фонетичних, лексичних і граматичних засобів, яка виконує комунікативну функцію та забезпечує формування й вираження думок, почуттів людини. Мова нерозривно пов'язана з мисленням і є засобом формування думки й свідомості»; «мовлення – усне й писемне використання мови для спілкування з іншими членами певного колективу або для внутрішнього монологу» [6;245].

Щодо мовлення як одного із видів комунікативної діяльності людини (використання мови для спілкування з іншими людьми), то в цьому смислі – це конкретна діяльність, яка виражається або у звуковій формі, або в письмовій, а мова є більш загальним поняттям.

У слові «мова» переважаючим значенням є «система, структура», а в слові «мовлення» – «діяльність». Тому, визначаючи слова «комунікація, комунікативний», доречним є термін «мовленнєва, мовленнєвий».

М.І.Пентилюк визначає мовленнєву діяльність як «сукупність психофізичних дій організму людини, що спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи писемній формі» [7;12]. Мовленнєва діяльність спирається на мовні знання.

У «Концепції навчання державної мови в школах України» автори зосереджують увагу на формуванні особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні і письмі) висловлювань у різних сферах мовлення, тобто в забезпечені її всебічної мовленнєвої компетенції». [1;16]

Наші мовленнєві вчинки визначає принцип вмотивованості та доцільності. Співрозмовники вступають у мовленнєвий акт, щоб повідомити і дізнатися, обговорити, довести і домовитися, запропонувати і спонукати до дії. Таким чином, вчителям на уроках української мови необхідно не тільки забезпечити засвоєння учнями мовної системи, а й належний рівень мовленнєвих умінь, що має підвищити якість мовленнєвої культури учнів і розвинути вміння спілкуватися в різних життєвих ситуаціях, вдало доводити власну думку.

На нашу думку, слід розмежувати поняття «спілкування» і «комунікація», бо, на відміну від комунікації, у спілкуванні відображено усю складність реального світу людських відносин з його цінностями і суб'єктивними смислами. Крім того, якщо поняття «спілкування» грунтується на взаємному обміні інформацією (діалогічність, взаєморозуміння, то в понятті «комунікація» наголошується на передачі інформації.

Комунікація на уроці, як діяльність, потребує розвитку автоматизованих навичок, творчих мовленнєвих умінь та «відчуття мови». Безумовно, знання, особливо лексичні, граматичні, фонетичні, становлять основу, з якої розвиваються навички цієї діяльності. Саме ці знання людина одержує в школі. Але головна вада навчального процесу полягає в тому, що учні, вивчаючи мову, не

володіють нею, тобто не вміють застосовувати вже набуті знання в конкретній мовленнєвій ситуації (це і є завданням формування умінь доводити).

У наш час, коли гуманізація всіх сфер життя є провідною тенденцією при розв'язанні будь-якої проблеми, впливова сила мови повинна активізуватися. Виникає велика потреба у використанні мовних засобів під час спілкування один з одним і з іншими співрозмовниками, тобто виникає потреба володіння певними комунікативними навичками та мовленнєвими вміннями на достатньому рівні. Володіти такими вміннями і навичками – це означає вміти правильно вибрати стиль мовлення, підкорити форму мовленнєвого висловлювання завданню спілкування, застосувати ефективні мовленнєві засоби.

Під час спілкування варто враховувати, що мовленнєві навички за своєю природою є механічними, стереотипними. Комунікативні вміння мають творчий характер: умови спілкування ніколи не повторюються повністю. Згадаймо давньогрецького філософа Геракліта: «Ніхто двічі не може увійти в одну річку, через мить і він не той, і річка інша». Отже, кожен раз відповідно до ситуації спілкування варто добирати необхідні мовні засоби та мовленнєві навички. Тому прийоми та форми навчання комунікативних умінь повинні відрізнятися від прийомів навчання мовленнєвим навичкам.

М.М.Філоненко визначає *«комунікативні вміння»* як *володіння різними функціональними стилями, тобто вміння використовувати мовні засоби, оптимальні для конкретної мовленнєвої ситуації, додержання правильної літературної вимови, правопису, лексичних, граматичних і орфоепічних норм* [10;13]. Без цих вимог не можна говорити про опанування комунікативними вміннями. Наприклад, пропонуємо завдання:

5 клас:

доберіть синоніми до слів ***авжеж, компанія, подорож, друзі, машина.*** *З іменниками жіночого роду складіть діалоги. Розподіліться на пари, презентуйте виступ;*

прослухайте текст, дайте йому заголовок, придумайте власну кінцівку і дієсловам майбутнього часу;

зробіть звуковий запис слів ***бій, лялька, сіль, український, рясно****. Із прикметником складіть речення з прямою мовою.*

7 клас:

запишіть дієслова у три стовпчики, визначаючи час. Аргументуйте свій вибір. Розбийте клас на три команди. Кожна команда складає розповідь із дієсловами певної групи часу:

Пішла, поїхали, пишуть, літатимуть, сіє, висіла, доведуть, проїхав, прочитають, несе, їхав, керуватимуть, обирає.

напишіть твір-опис про подорож до Софіївського парку із використанням дієприкметників і дієприкметникових зворотів. Аргументуйте свій вибір.

редагуйте поданий текст,замінюючи подані сполучники на більш доцільні синонімічні.

До процесу спілкування є різні наукові підходи. Згідно з концепцією Б.Ананьєва, людина є суб'єктом трьох основних видів діяльності: праці, пізнання і спілкування. Коли ми говоримо про спілкування, то розрізняємо дві його форми – *пряму комунікацію* і *непряму комунікацію.* «До прямої ми відносимо публічну промову перед відкритою аудиторією, а до непрямої – усі засоби масової комунікації: радіо, телебачення, магнітофонні записи, пресу, кіно та ін» [10;25].

За яких би умов не здійснювалася мовленнєва комунікація, за допомогою яких засобів не передавалася б інформація, скільки б людей не брало участь у спілкуванні, в її основі лежить єдина схема або модель.

Для здійснення будь-якого акту людського спілкування необхідно три елементи:

відправник комунікації (комунікатор) – людина, яка передає інформацію;

одержувач інформації (реціпієнт) – людина, яка сприймає цю інформацію;

повідомлення – текст у будь-якій формі.

Соціолог Гарольд Ласуел, аналізуючи спілкування між людьми, створив іншу модель комунікативного процесу, яка включає п'ять елементів:

Хто? (передає повідомлення) – Комунікатор

Що? (передається) – Повідомлення

Як? (здіснюється передача) – Канал зв'язку

Кому? (напрям повідомлення) – Реціпієнт

З яким ефектом? - Ефективність

Існують ще дві моделі комунікації – одностороння і двостороння. «Одностороння – це така комунікація, під час якої, той, хто говорить, не отримує зворотного зв'язку. Двостороння – це

комунікація, під час якої слухач забезпечує тому, хто говорить, зворотній зв'язок, а потім сам стає тим, хто говорить» [10;27]. Однак спілкування не можна розглядати як просте відправлення інформації або її приймання, тому що кожен співрозмовник прагне «завоювати» увагу, виявити активність, вплинути на іншого. Правильно було б говорити не про «рух» - «передачу» інформації, а про обмін нею.

Школярам доводиться дуже багато спілкуватися, з різними людьми і в різних ситуаціях. Це спілкування:

- з близькими, друзями, родичами;
- з вихователями, вчителями, класними керівниками;
- з незнайомими, малознайомими людьми.

У кожному з варіантів спілкування ми отримуємо інформацію завдяки не лише бажанню кожного що-небудь про себе розповісти, а й завдяки умінню правильно ставити запитання. На ділових переговорах ви ставите запитання, щоб отримати ділову інформацію. Коли розмовляєте з близькими людьми, то залежно від мети бесіди ви будете ставити різні запитання для отримання інформації особистого характеру. Стосовно навчального процесу, а саме бесіди дискусійного характеру на уроці української мови, важливо знати, які існують види запитань. Наведемо приклад:

Види запитань для бесіди дискусійного характеру

Вид питання	Сутність	Використання	Приклад
«Закриті запитання»	Це запитання, на які можна відповісти «так» чи «ні», звужують простір для маневру співбесідника.	Ці запитання рекомендується ставити лише в тих випадках, коли хочете прискорити отримання згоди або підтвердження раніше досягнутої домовленості.	Запитання, яке передбачає відповідь «так» чи «ні».
«Відкриті запитання»	Це запитання, на які не можна відповісти тільки «так» чи «ні», вони потребують додаткового пояснення, дають можливість співбесіднику маневрувати і вести з вами змістовний діалог.	Їх використовують для отримання додаткових відомостей. Небезпека в тому, що можна втратити контроль за ходом дискусії.	«Яка ваша думка про...?»
«Риторичні запитання»	Слугують для глибшого розгляду проблем.	Їх мета – викликати нові питання і вказати на невирішені проблеми або забезпечити підтримку вашої позиції з боку учасників дискусії шляхом мовчазного схвалення.	«Чи можемо ми вважати подібні явища нормальними?»
«Переломні запитання»	Утримують дискусію у суворо встановленому напрямі або піднімають нові проблеми.	Їх ставлять, якщо хочуть переключитися на іншу тему, або якщо хочуть подолати опір співбесідника, оскільки при відповіді на них можна виявити вразливі місця його позиції.	«Як ви вважаєте, чи треба...?», «Як ви собі уявляєте рішення...?»
Запитання для розмірковування	Дають можливість ретельно обдумувати і коментувати те, що вже було сказано.	Співбесіднику надається можливість внести поправки у викладену позицію.	«Чи вважаєте ви, що...?», «Чи правильно я зрозумів думку про те, що...?»
Інформаційні запитання	Завжди відкриті, торкаються конкретного предмета, у відповідях на них повідомляють певні факти.	Необхідні при збиранні відомостей, щоб скласти уявлення про що-небудь.	«Чи не могли б ви надати мені інформацію про...?»

Контрольні запитання	Дозволяють дізнатися, чи розуміє співбесідник те, про що ви говорите.	Можна ставити по ходу дискусії, коли ви хочете дізнатися, чи слідкує за ходом ваших думок партнер.	«Що ви про це думаєте?»
Запитання для орієнтації	Ставляться для того, щоб дізнатися, продовжує співбесідник дотримуватися своєї думки чи змінив її.	Можна поставити, якщо ви докладно розповіли про складний вид послуг, оскільки після п'ятої вашої пропозиції співбесідник «відключається».	«Чи є у вас ще запитання з цієї теми», «Яка ваша думка з цього пункту?»
Підтверджувальні запитання	Ставляться для того,щоб дійти взаєморозуміння. Якщо співбесідник п'ять разів погодився з вами,то на шосте запитання не стане заперечувати.	Включають у будь-яку розмову, бо вони роблять акцент на тому, що пов'язує, а не розділяє.	«Ви, напевне, теж раді тому, що...?»
Ознайомлювальні запитання	Ознайомлюють із думкою співбесідника.	Ставлять і на початку, і в кінці дискусії, щоб виявити відношення співбесідника до сказаного.	«Чи задоволені ви...?»
Зустрічні запитання	Підводять співбесідника до того моменту, коли він погоджується з вашою позицією.	Для оброблення і підведення партнера до рішення, що є вигідним для вас.	«Скільки коштує ця річ?» Відповідь: «А скільки ви візьмете?»
Альтернативні запитання	Надають свободу вибору, припускають швидке рішення.	Для уточнення і виявлення думки співбесідника з 2-3 альтернатив.	«Який день тижня вас влаштовує – вівторок чи середа?»
Направляючі запитання	Дають можливість керувати ходом дискусії, направляти розмову в те русло, яке вас цікавить.	Для регламентованого ведення дискусії, а також тоді, коли розмова набуває небажаного обороту.	«Повернемося до питання про...?»

О.О.Леонтьєв зазначає, що діяльність людини завжди соціальна, незалежно від того, здійснюється вона безпосередньо в колективній формі чи у формі індивідуальної творчої активності. Надалі будемо говорити про такий вияв діяльності, як мовленнєва активність, в основі якої лежить процес спілкування [8;152].

В процесі формування мовленнєвої активності ми звертаємо увагу на основні форми спілкування – монологічні та діалогічні. До монологічних публічних виступів належать: доповідь, звітна доповідь на зборах, політична промова, політичний огляд, промова мітингова, агітаційна промова, лекція. Деякі з цих виступів мають активно використовуватися на уроках української мови у загальноосвітніх навчальних закладах та в позакласній роботі.

1. **Доповідь** – це публічний виступ політичного або громадського діяча, в якому ставлять назрілі завдання у тій чи іншій галузі життя та вміщують рекомендації і поради до їх рішення. Може стати предметом обговорення, підлягати критиці, доповнюватися новими міркуваннями та пропозиціями (що є важливим у процесі формування дискусійних умінь).

2. **Звітна доповідь на зборах** – це стисла розповідь про пророблену роботу, аналіз і оцінка її результатів. Бажаною є продуманість, аргументованість і регламентованість усіх розділів і положень, ясність висновків, оцінок і обґрунтованість рекомендацій (є наближеною до книжно-канцелярського мовлення).

3. **Політична промова** – проголошується керівним політичним або державним діячем (президентом, керівником партії, руху, а в школі – представником дитячої організації, лідером самоврядування тощо) і присвячується актуальним питанням часу та висвітленню їх з позицій певних політичних рухів або загальнонаціональних інтересів.

4. **Політичний огляд** – публічний виступ, у якому висвітлюються і стисло оцінюються соціально-політичні події (мають інформаційно-коментаторський характер).

5. **Промова мітингова** – проголошується у випадках, коли необхідно зосередити увагу певного кола людей на будь-якому актуальному питанні і викликати колективну думку з цього приводу (на зборах лідерів шкільного самоврядування).

6. **Агітаційна промова** – має роз'яснювальний характер, стисла за часом і може бути закличномобілізаційною.

7. **Лекція** – аргументоване та систематизоване викладення матеріалу з певною пізнавальною (освітньою) метою.

8. **Розмова телефоном** – вимагає максимального використовування всіх технічних характеристик даного засобу для швидкого або тривалого повідомлення певної інформації (культурі телефонного спілкування можна і потрібно вчитися, оскільки вона є невід'ємним елементом ділових якостей сучасної людини).

До діалогічних публічних виступів відносять **бесіду** та **диспут.**

У загальному вигляді діалог як форма мовленнєвої комунікації являє собою спілкування двох суб'єктів за посередництвом мови. Якщо хтось із учнів відмовляється від своїх реплік, то діалог перетворюється на монолог. Якщо відмовляються обидва, то спілкування взагалі припиняється.

Розглянемо основні види діалогічного спілкування:

бесіда – це питально-відповідна форма роз'яснення найважливіших подій, тих або інших аспектів життя. Один із різновидів цього жанру – бесіда за круглим столом. Декілька учнів невимушено, у довільній формі публічно обговорюють ті чи інші питання й відповідають на репліки та питання присутніх. Цей жанр дозволяє глибше вивчити суспільну думку, оперативно давати відповіді на найгостріші питання. Набуті у запитально-відповідальній формі знання активніше та краще закріплюються у свідомості. Такі види діалогічного спілкування мають багато позитивних якостей: мовленнєву активність, сучасність, розмовність, інтерактивність, контактність, поінформованість;

диспут – це різновид публічного обговорення у формі боротьби думок між його учасниками. Вчитель, який є керівником диспуту, – не підказувач і не головний мовець. Його завдання – стимулювати активність присутніх і спрямовувати обговорення у потрібному напрямі. Найважливіша умова диспуту– різні точки зору з обговорюваного питання та відсутність заздалегідь підготовлених відповідей.

Таким чином, можна говорити про найважливішу роль мовленнєвої активності у процесі формування вмінь доводити. Щоб залучити учнів до мовленнєвої взаємодії на уроках української мови, вчителю необхідно дотримуватися певних правил педагогічного спілкування, що вбереже його від багатьох труднощів і помилок. Їх стислий виклад зведемо до наступних пунктів [9; 97]:

Успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.

Моделюйте спілкування не «від себе», а від учнів, їхніх потреб і інтересів.

Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного учня, а не абстрактну групу.

Використовуйте різні види спілкування.

Спілкуйтеся з учнями на взаємних інтересах, проте не організовуйте спілкування «по вертикалі», згори до низу.

Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу загалом.

Дивіться на себе збоку, постійно аналізуйте власні вчинки й дії.

Вмійте слухати учнів, зважайте на їхню думку.

Намагайтеся зрозуміти настрій аудиторії, на цій основі моделюйте спілкування з нею.

Спілкування не повинно призводити до конфліктів, а запобігати ним.

Будьте ініціативним у спілкуванні.

У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.

Якомога частіше усміхайтеся: це викликає позитивні емоції, спонукає до продуктивного спілкування.

У процесі вашого спілкування частіше висловлюйте схвалення, заохочення.

Відкрито виявляйте в учнівському оточенні своє ставлення до вихованців.

Постійно розвивайте власну комунікативну пам'ять, запам'ятовуючи педагогічні ситуації, їх перебіг.

У процесі спілкування в центрі уваги має бути особистість учня, його гідність.

Систематично аналізуйте процес спілкування.

В процесі спілкування враховуйте індивідуальні особливості, темперамент, характери учнів.

процесі спілкування не зловживайте своїми перевагами як керівника-викладача.
Постійно удосконалюйте інструмент спілкування – власне мовлення.

Висновки. Отже, спілкування рідною мовою вимагає не тільки досконалих знань, але й уміння активно користуватися. Мистецтво спілкування – це володіння правилами мовної етики, вміння ти всі відтінки власної думки до слухача. А мовленнєва активність учнів на уроках української і є тією основою, яка закладає міцний фундамент у процес формування сучасної мовної стості.

Література

ієв О. Концепція навчання державної мови в школах України / О. Біляєв, Л. Скуратівський, Л. енкова, Г. Шелехова // Дивослово. – 1996.- №1. – с.16

нко Л.Г. Культура ділового спілкування. [Навч. Посібник] / Л. Г. Зубенко, В. Д. Нємцов. – К. : ЕксОб, 200с.

ли Г. Межличностные отношения. Теория взаимозависимости / Г. Колли, Дж. Тибо // Современная сная социальная психология.- М., 1984. – с.61-81.

нко С.Б. Кращі методи психодіагностики [Навч. Посібник] / С. Б. Комінко, Г. В. Кучер – Тернопіль: анш, 2005.

ев М.Н. Соціальна психологія / М. Н. Корнев, А. Б. Коваленко. – К., 1995.

філологічна енциклопедія\ Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с.: іл..

илюк М.І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови / М. І. Пентилюк // Укр. ітер. у школі. – 1999. – №3. – С.8-10.

ця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів (монолог) / І. О. Синиця. – К. : Рад. школа, 1974. -

ця І.О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. – К. : Рад. школа, 1972. – 167с.

ненко М.М. Психологія спілкування. Підручник / М. М. Філоненко– К. : Центр учбової літератури, 24с.

8.147

ЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ ПОДАННЯ ЗНАНЬ ПРЕДМЕТНОЇ ГАЛУЗІ ДИСЦИПЛІНИ «НЕРУЙНІВНИЙ КОНТРОЛЬ»

М.І.Лазарєв, Д.І.Шматков

ація. *У статті пропонуються напрямки розробки методики навчання неруйнівного контролю; моделі подання знань, які можуть знайти використання в контексті даної дисципліни.*

ові слова: *неруйнівний контроль, подання знань, каузальні мережі.*

нация. *В статье предлагаются направления разработки методики обучения неразрушающему ; определены модели представления знаний, которые могут найти применение в контексте данной ны.*

вые слова: *неразрушающий контроль, представление знаний, каузальные сети.*

ıry. *The article proposes the development direction of teaching methods of nondestructive testing; defined nowledge representation that can be used in the context of the discipline.*

'ds: *non-destructive testing, knowledge representation, causal network.*

ановка проблеми. Важливою складовою підготовки інженерних та інженерно-педагогічних авчання неруйнівного контролю. Більшість студентів інженерних та інженерно-педагогічних остей вивчають цю дисципліну (під назвами «Неруйнівний контроль», «Неруйнівний та технічна діагностика», «Автоматизація контролю та неруйнівний контроль» тощо) або її курсі інших метрологічних дисциплін.

ток неруйнівного контролю як науки має надзвичайно динамічний характер, тому ий матеріал та емпіричні результати постійно змінюються та доповнюються. Це зумовлено окрім іншого, цей напрямок є перспективним з огляду на сфери використання, які він автомобілебудування (шасі; двигуни та ін.), авіація (планери літаків – просторові конструкції; гановки – гвинти, поршневі та газотурбінні двигуни та ін.), промислові підприємства високого тиску; теплообмінники; котли; турбіни; резервуари), виробництво (деталі машин;

рєв, Д.І.Шматков